

4. WSPÓŁCZESNE GRANICE ETNOGRAFICZNE WIELKOPOLSKI

Region kulturowy to obszar, wyróżniający się pod względem geograficznym i kulturowym od sąsiadujących z nim terytoriów. Określenie to stosowane jest w naukach humanistycznych, społecznych i geograficznych w celu wyodrębnienia i charakterystyki kryteriów określających jego specyfikę. W celu wyznaczenia granic regionu uwzględnia się specyficzne środowisko geograficzne i ukształtowanie terenu, dzieje historyczne i będące ich konsekwencją decyzje polityczne i administracyjne oraz cechy zamieszkujących go ludzi. W badaniach etnograficznych ważnym czynnikiem jest świadomość mieszkańców i poczucie ich przynależności oraz przywiązania do danego terytorium. Region istnieje zatem w dwóch sferach – fizycznej (dającej się zaobserwować, zmierzyć, udokumentować) oraz świadomościowej (związanej z indywidualnie odczuwaną i manifestowaną tożsamością regionalną), która też podlega badaniu oraz archiwizowaniu.

Z zagadnieniem tożsamości regionalnej związany jest także regionalizm, czyli ruch regionalny polegający na pielęgnowaniu lokalnego dziedzictwa kulturowego, jego dokumentowaniu oraz upowszechnianiu. W ramach regionalizmu podkreślane jest identyfikowanie się z konkretnymi elementami kultury regionalnej oraz manifestowanie tożsamości poprzez podejmowanie zorganizowanych lub indywidualnych działań na rzecz upowszechniania treści kultury regionalnej.

Propozycja wyznaczenia współczesnych granic etnograficznych Wielkopolski jest związana z wieloletnimi badaniami terenowymi prowadzonymi przez Instytut Antropologii i Etnologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie. Celem tych badań jest dokumentowanie współczesnych przejawów manifestowania przynależności regionalnej na terenie Wielkopolski poprzez kultywowanie zwyczajów i obrzędów charakterystycznych dla tego obszaru. Na podstawie gromadzonej dokumentacji można stwierdzić, które obszary regionu są najbardziej aktywne w zakresie organizowania wydarzeń, odwołujących się do kultury tradycyjnej. Ważnym elementem badań terenowych jest podejmowanie współpracy z lokalnymi oraz regionalnymi instytucjami kultury i organizacjami życia społecznego.

Nasza propozycja wyznaczenia współczesnych granic etnograficznych Wielkopolski opiera się na aktualnych granicach administracyjnych województwa wielkopolskiego,

któremu podlega wiele instytucji kultury, realizujących program monitorowania, dokumentowania i upowszechniania wielkopolskiego dziedzictwa kulturowego. Ma to bezpośredni wpływ na kierunki kształtowania się tożsamości lokalnych oraz tożsamości regionalnej mieszkank i mieszkańców regionu.

Wyznaczając współcześnie granice etnograficzne regionów tworzących krajobraz kulturowy Wielkopolski kierowaliśmy się przede wszystkim żywotnością zjawisk kulturowych, które każdy z nas może zaobserwować, zbadać i udokumentować. Mamy świadomość, że wiele z elementów obecnych w przeszłości, współcześnie już nie występuje, a dowiedzieć się można o nich z materiałów archiwalnych, dostępnych w repozytoriach, archiwach i muzeach.

Wyznaczone granice mają charakter orientacyjny i inkluzywny, Uszanowaliśmy potrzebę podkreślenia tożsamości lokalnej, której istotnymi elementami są wzory kulturowe regionów sąsiadujących (np. Kujaw, Śląska czy Pomorza) oraz uwzględniliśmy ruchy migracyjne (zarówno te po 1945 roku, jak i późniejsze, związane z migracją zarobkową). Niektóre obszary historycznie związane z Wielkopolską współcześnie znajdują się częściowo w granicach administracyjnych innych województw (np. Pałuki – woj. kujawsko-pomorskie, Babimojszczyzna – woj. lubuskie, Krajna – woj. pomorskie), co wpływa w sposób bezpośredni na sposób identyfikacji regionalnej ich mieszkank i mieszkańców. Pomimo to jednak zdecydowaliśmy się uwzględnić je w ramach współczesnych granic etnograficznych Wielkopolski.

Granice kulturowe regionów nie mają charakteru liniowego, a społeczności lokalne funkcjonujące na styku dużych zespołów kulturowych (wielkopolsko-śląski, wielkopolsko-kujawski, wielkopolsko-pomorski) funkcjonują w warunkach pogranicza, czerpiąc twórczo z dorobku kultur, z elementami których mają do czynienia w życiu codziennym.

Autorzy: Anna Weronika Brzezińska i Arkadiusz Jełowicki

BIBLIOGRAFIA:

Brzezińska A. W., Jełowicki A., Mielewczyk W.

2015 *Założenia, metodyka, cele*, seria: Atlas niematerialnego dziedzictwa kulturowego wsi wielkopolskiej, t. 1, Szreniawa: Muzeum narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego.

Kwaśniewski K.

1987 *Region kulturowy*, w: Z. Staszczak (red.), *Słownik etnologiczny. Terminy ogólne*, Warszawa-Poznań: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. 304-306

ŹRÓDŁA I MATERIAŁY:

[Atlas niematerialnego dziedzictwa kulturowego wsi wielkopolskiej](#)